

HERMENEVS

8^e JAARGANG, AFL. 6 — 15 FEBRUARI 1936

Griekse raadsels en sommen

Het gehele Veertiende Boek van de Griekse Anthologie, een omvangrijke verzameling van naar rubrieken gerangschikte epigrammen uit na-klassieke tijd, is gevuld met raadsels, rekenkundige vraagstukken en orakels. De bij de laatste categorie vanzelf sprekende versvorm en plechtige dictie zijn met grote vaardigheid, niet zelden ook met geest en gratie, overgebracht op de beide eerstgenoemde. Voor een enkele keer zal het den lezer van Hermeneus misschien interesseren, eens een kijkje te nemen in dit knutselkabinet der latere oudheid.

De uitgave van de Anthologie door mij gebruikt, is die van W. R. Paton (in de *Loeb Classical Library*), welke tevens de hieronder, blz. 96 meegedeelde en uit de oudheid stammende antwoorden geeft. In enkele gevallen bleek correctie noodzakelijk, op enige andere punten aanvulling en nadere toelichting gewenst.

Raadsels.

9

ἄνδρ' ἐμὸν ἔκταν' ἐκῦρός, ἐκῦρὸν δ' ἔκτανεν ἀνὴρ,
καὶ δαῆρ ἐκῦρόν, καὶ ἐκῦρὸς γενετήν.

Schoonvaer doodde mijn gade; mijn gade doodde mijn schoonvaer;
Schoonbroer schoonvader mijn; schoonvader, die mij gewon,

14

εἷς ἄνεμος · δύο νῆες · ἐρέττουσιν δέκα ναῦται ·
εἷς δὲ κυβερνήτης ἀμφοτέρας ἐλάει.

Eén wind; twee-tal schepen en tien matrozen die roeien.
Eén kaptein aan het stuur regelt van beide de koers.

21

ἐς μέσον Ἑφαιστοιο βαλὼν ἑκατοντάδα μούνην
παρθένου εὐρήσεισ υἷέα καὶ φονέα.

Laat één honderdtal zinken in 't midden van laaiende vlammen:
Zoon en moordenaar saam vindt gij van edele maagd.

22

μη λέγε, και λέξεις ἐμὸν οὖνομα. δεῖ δέ σε λέξαι·
ὤδε πάλλιν, μέγα θαῦμα, λέγων ἐμὸν οὖνομα λέξει

Zeg 't niet, en gij zegt hoe ik heet. Wél moet gij het zeggen?
Zeg het, en — wonder is 't groot — toch ook zo weer zegt hoe
ik heet gij.

23

Νηρέος ὄντα με παῖδα φέρει Γαιήϊος υἱός,
τὸν Στυγὸς ἱμερτοῖς νάμασι δυόμενον.

Nereus noemt mij zijn kind; maar drager is mij een *Aard-zoon*,
Mij, in zalige vloed ondergedoken van *Stux*.

30

κρίον ἔχω γενετῆρα, τέκνον δέ με τῷδε χελώνη·
τικτομένη δ' ἄμφω πέφνον ἐμοὺς γόνεας.

Ram was die mij gewon; die ter wereld mij bracht was een schildpad;
Ach, aan ouderen bei bracht mijn geboorte de dood . . .

35

ἀνθρώπου μέλος εἰμί· ὁ και τέμνει με σίδηρος·
γράμματος αἰρομένου δύεται ἡέλιος.

Deel maak ik uit van den mens; des-weeg dan ook snijdt mij het ijzer.
Neem één letter mij af: heen is het licht van de zon.

45

εἰμί μέλας, λευκός, ξανθός, ξηρός τε και ὑγρός·
εὔτε δέ δουρατέων πεδίωv ὕπερ ἐκτανύσης με,
Ἄρει και παλάμη φθέγγομαι οὐ λαλέων.

Zwart ben ik, wit en ook blond, 'k Ben star, maar ook ben ik smedig.
Strekt ge mij uit tot een dek over woudstam-slachtige vlakten,
Dan, door Delger en hand, krijg ik ook zwijgend een stem.

46

γράμματος ἀρνημένου πληγὴν ποδὸς οὖνομα τεύξει
ἡμέτερον· πταίειν δέ βροτῶν πόδας οὐποτ' ἑάσει.

Geef één letter hem meer en mijn naam verwekt u een voet-slag,
Hij — der sterveren voet tot een schut voor wankele wandel.

οὐνομα μητρὸς ἔχω · γλυκερώτερος εἰμὶ τεκούσης ·
 ἀλλ' ἢ μὲν δολιχή, τυτθὸς ἐγὼ δὲ πέλω.
 ἄβρωτος κείνη πλὴν κράατος · εἰμὶ δ' ἔγωγε
 τρωκτὸς ἅπας, μῶνον δ' ἔντερ' ἄβρωτα φέρω.

Heten doe ik als moeder; maar zoeter ben ik dan zij is.

Moeder is rijzig en slank; ik maar gedrongen en klein.

Zij — 't hoofd zonder ik uit — is oneetbaar; ik daarentegen,

Gans en al snoept ge mij op; 't hart alleen is u te hard.

τέσσαρα γράμματ' ἔχων ἀνώω τρίβον · ἦν δὲ τὸ πρῶτον
 γράμμ' ἀφέλης, αἴω · καὶ τὸ μετ' αὐτὸ πάλιν,
 βορβόρω εὐρήσεις ἐμὲ φίλτατον · ἦν δὲ τὸ λοῖσθον
 αἴρης, εὐρήσεις (ῥῆμ') ἐπίσημα¹ τόπου.

Vier letters rijk volbreng ik mijn gang. Zodra ge mijn eerste

Weg-neemt, luister ik toe. Neemt ge die volgt eveneens,

Tuk dan vindt gij op slik mij. Doch knot mij alleen aan het einde:

Kenbaar staat voor uw oog 't woord dat u wijst, waar ik ben.

Aangeklede sommen.

οἶον ἀδελφειός μ' ἐβίησατο, πέντε τάλαντα
 οὐχ ὀσίη μοίρη πατρικὰ δασσάμενος.
 ἑπτα κασιγνήτοιο τόδ' ἑνδεκάτων πολύδακρυς
 πέμπτον ἔχω μοίρης. Ζεῦ, βαθὺν ὕπνον ἔχεις.

Zie, hoe snood mij mijn broeder bestal, als onheilig hij deelde

't Geld, dat vader ons liet, vijftal talenten tezaam.

Van zeev'n elfde van 't deel mijns broeders heb zelf ik — o, jammer —

Slechts één vijfde part hier. Zeus! Wel diep is uw slaap.

¹ Aldus m. i. te lezen voor het metrisch onmogelijke εὐρήσεις ἐπίσημα der overlevering; dit laatste woord (= bijwoord, grammaticale term) zal oorspronkelijk als glos boven de tekst hebben gestaan. ἐπίσημα, een vrij ongewoon woord, betekent aanwijzing, ook stempel.

α · ἃ βάσις ἂν πατέω σὺν ἐμοὶ βάρος ἀλίκων ἔλκει.
 β · χά βάσις σὺν ἐμοὶ τόσσα τάλαντα φέρει.
 α · ἀλλ' ἐγὼ οἷος ἅπαξ τὰν σὰν βάσιν ἐς δις ἀνέλκω.
 β · κῆγὼ μούνος ἐὼν σὰν βάσιν ἐς τρις ἄγω.

- A: Welk een gewicht, ik-zelf en het blok, daar mijn voeten op rusten!
 B: Wij, mijn basis en ik, wegen ook zoveel talent.
 A: Tweemaal die basis van u weeg ik, zo ik stap van mijn voetstuk.
 B: Ik, in hetzelfde geval, driemaal die basis van u.

Antwoorden.

9. Het is Andromache die spreekt. Achilles, die Hector doodde, noemt zij haar „schoonvader”, omdat zij later de vrouw is geworden van diens zoon Pyrrhus. Deze Pyrrhus doodde Priamus, Hectors vader; Paris — Hectors broeder — doodde Achilles en deze doodde Andromache's vader, Eëtion geheten.

14. Adem-dubbele fluit-de vingers-de mond. Deze dubbele fluit der oudheid vindt men tegenwoordig nog hier en daar in Rusland.

21. De *rho*, met getalwaarde van 100, levert samen met πυρός (= Ἡφαισποιο) de eigennaam Πυρρός op. De maagden zijn onderscheidenlijk Deïdamia en de bij Achilles' graf als offer gedode Polyxena.

22. Niet, zoals wordt opgegeven „het zwijgen”, maar het woord οὐδέν. Het is namelijk bij deze raadsels een vereiste, dat ἐμὸν οὐνομα zich zó laat vervangen door het gevraagde, dat er een goede zin ontstaat.

23. Vis-aardewerk-gekruidе saus. Men kan zowel denken aan een conserve-pot, als aan een schotel met de vis als gerecht. Petronius, *Cena Trim.* 36, laat bij zijn parvenu Trimalchio een schotel opdienen met in liet midden een hoger gedeelte, waarop Marsyas-figuren staan met wijnzakken, waaruit gepeperde saus vloeit over de *in een kanaal-geul* rondom de schotel „als het ware zwemmende” vis. In een geval als dit zou het beeld van ons raadsel (*Stux*, rivier des doods) speciaal goed passen.

30. „Answer not guessed” (Paton). Maar zou niet bedoeld zijn λύρα, of eventueel: λύρας φωνή? De klankbodem van een lier werd vervaardigd uit het rug-bedecksel van een schildpad en een daarover

gespannen vel en in dichterlijke taal werd de gehele lier dan ook wel „schildpad” genoemd. Zo geeft de rhetor Hermogenes (*De ideis*, 3, 317) als voorbeeld van een geestig „als wil-hebbend voorstellen van het wil-loze” een tweespraak van de dichteres Sappho met haar lier; het enige, helaas, dat hij citeert is het begin: „*Kom, gij heerlijke schildpad mijn, / Geef tot spreken u zei] een stem*”. — Daarmee hebben wij echter alleen de moeder van het raadsel. Voor de identiteit van den vader bovendien moeten wij te rade gaan bij de aan Homerus toegeschreven hymne op Hennes. Omstreeks vers 30 wordt daar verteld, hoe de jonge god als uitvinder de eerste lier bouwt. Alvorens de schildpad, die hij daarvoor nodig heeft, te doden, spreekt hij zijn onnozelslachtoffer minzaam toe en de laatste der omineuze vriendelikheden, die hij haar toevoegt, is deze: „*Zijt gij eenmaal niet meer, dan zult gij wonder-schoon zingen*”. — Als verdere hoofdbestanddelen voor de te bouwen lier worden dan vermeld de *horens* van een rund en *schapendarmen*. Eerst wat die horens betreft. In werkelijkheid gebruikten de Grieken de horens van een geit (niet die van het rund) voor lier-armen en gezien andere ficties zo als die, dat de eerste lier zou zijn gemaakt van een *runderschedel* + horens en dat Polyphemus een lier zou hebben gemaakt uit een *hertenschedel* + gewei, laat zich met enige grond veronderstellen, dat er ook een versie van de uitvindingsmythe zal hebben bestaan, waarbij de horens van een *mannelijk schaap*¹ dienst deden als eerste lier-armen. En dit te eerder, omdat niet alleen voor het fictieve product der sage (zie Hermes-hymne) maar ook voor de lier der werkelijkheid dit dier het juist was, dat als snaar-materiaal zijn darmen leverde. — Opgemerkt zij nog, dat ook verscheidene andere raadsels in de Anthologie ontleend zijn aan de sagen-literatuur.

35. ὄνυξ — νύξ.

45. De was, in verschillende kleuren aangebracht op de schrijfplankjes. Ar es heet ook elders metonymisch de scherpe metalen schrijfstift, waarmee de was a. h. w. vermoord wordt.

46. σάνδαλον — σκάνδαλον. Dit laatste is het bij de geringste aanraking los schietend houtje, dat de scherp gestelde voetklem openhoudt, of ook die klem zelf. In de overdrachtelijke betekenis van hinder > ergernis is het bewaard in het leenwoord „schandaal” (verg. de soortgelijke beeldspraak in „aanstoot”),

¹ Sommige soorten, bv. het manen-schaap (*ovis tragelaphus*) hebben horens van de vereiste vorm.

57. φοῖνιξ zowel *dadel* als *palm*. Men zal zich de plaats herinneren bij Xenophon (*Anabasis* 2, 3, 15 vlg.), waar gedroogde dadels worden vermeld als τραγήματα (vgl. hier vs. 4 τροπτός) en waar gesproken wordt van het als lekkernij eten van de ἐγκέφαλος van de palm zelf (d. i. het *merg in de kop*, de *palmkool*).

106. πούς — οὔς — ὕς — πού. In het laatste vers is het prozaïsche τόπου (stylistisch ware te verwachten gebruik van het woord χωρός) ongetwijfeld gekozen, omdat het tevens bij splitsing oplevert: τὸ πού (= *het woordje „ergens”*). In een andere versie van hetzelfde raadsel gaat de mindering *van links naar rechts* voort tot alleen de laatste letter overblijft; — „zo vindt gij mij niet *alleen*, maar met *z'n tweehonderden*” luidt dan het laatste vers (de *sigma* heeft nl. de getalwaarde van 200).

128. Paton geeft onverbeterd de verkeerde oplossing der overlevering ($4\frac{3}{11}$ en $\frac{7}{11}$). Men neme het deel van den broeder op x^1 ; dan is $5 = x + \frac{7}{5}x$; de broeder heeft dus $4\frac{2}{62}$, de spreker $\frac{35}{62}$ talent. Deze verdeling is slechts uitvoerbaar, als men afrondt; het talent heeft nl. 60 mnai = 6000 drachmen = 36000 obolen.

144. De door Paton overgenomen verzekering, dat zich hier slechts *verhoudingen* laten vaststellen, is niet juist. In werkelijkheid is dit vraagstuk behalve som tevens voor een deel raadsel en bevat het voor de vaststelling van het bedoelde aantal talenten (vs. 2) een tweetal bedekte aanwijzingen van een genre, dat oorspronkelijk thuis hoort in de magie.

De eerste hint wordt gegeven door het *alleen in dit vraagstuk* toegepast Dorisch vocalisme. Dat geeft zo op het eerste gezicht alleen maar een zekere, bij het thema wel-passende zwaarwichtigheid aan de taal; de latente bedoeling van den opsteller is echter ongetwijfeld geweest den naar aanvulling der gegevens zoekenden lezer te waarschuwen, dat hij de basis van persoon $\alpha (= 1)$ ook op $\alpha (= 1)$ talent moet nemen. In de antieke magie en de latere kabbalistiek heeft namelijk iedere verdraaiing op de plaats, iedere weglating en iedere vervanging van een letterteken zijn bijzondere betekenis en de gecontinueerde Dorisering is slechts maskering van de hint $\alpha \cdot \alpha$ aan het begin van vers 1 gegeven.

Tot zover de eerste aanwijzing. De tweede, die als verankering bedoeld is van deze eerste, vindt men in het $\tau \acute{o} \sigma \alpha \tau \acute{\alpha} \lambda \alpha \nu \tau \alpha$

¹ De Grieken zelf kenden alleen de tijdrovende rekenkundige methode van oplossen.

van vs. 2. In de oudheid kende men niet alleen aan de gelijkheid van de sommen der getalwaarden van de letters van twee woorden of woordreeksen magische betekenis toe¹, maar eveneens aan de gelijkheid der sommen van de letters als eenheden genomen. Voor deze laatstgenoemde vorm van inwendige gelijkwaardigheid, welke in ons geval hier te constateren valt, enige voorbeelden. Volgens een verhaal uit Artemidorus' boek over de droom-uitlegkunde (5, 20) had iemand eens gedroomd, dat hij om de hals een medaillon droeg met de naam van den god Sarapis: de man kreeg een gehemelte-ontsteking en na zeven dagen stierf hij. De schrijver verklaart dit alles uit het feit, dat *Sarapis* naar wezen onder meer overeenkomt met den onderwereld-god *Ploutōn* en, evenals deze, een naam van zeven letters heeft. Tot deze zelfde sfeer van, zoals dit heet „sympathetische” magie behoort liet op ettelijke plaatsen door Martialis (o. a. 1, 71) geïllustreerde gebruik, op iemands gezondheid een beker met juist zóveel maatjes wijn te ledigen als zijn of haar naam letters telt². Naast dit letter-quantum der woorden werd echter ook wel als wezens-element beschouwd het bij uitspraak in beslag genomen tijd-quantum. Zo was het de gewoonte van dichters om hun geliefde aan te duiden met een schuilnaam, die metrisch met de werkelijke naam overeenkwam. Het bekendste voorbeeld is het *Lesbia* = *Clodia* (— ∪ ∪) van Catullus, waarbij bovendien gelijkheid van aantal letters valt op te merken, iets dat bij dezen ook blijkens andere gegevens met de magische denkwijze zeer vertrouwden dichter niet bevreemden zal.

En nu tenslotte het analoge τόσσα uit vs. 2 van ons vraagstuk. De aandacht van den oplosser behoort te worden getrokken door het feit, dat na het *onbepaalde* van vs. 1 niet iets overeenkomstigs volgt als bijv. „hetzelfde gewicht”, maar in plaats daarvan dit dubbel bepaalde „zóveel talént”. Ondanks de onvolledigheid der verstrekte gegevens vraagt deze formulering om vaststelling van het reële gewicht. Wie nu de eerste hint niet heeft opgemerkt, krijgt hier een tweede en wie hem ter harte heeft

¹ Zogenaamde isopsephie; zie hiervoor P. Dornseiff, *Das Alphabet in Mystik und Magie*, blz. 96 vlgg..

² Dit evenals het Griekse voorbeeld bij Dornseiff, op. cit. blz. 61. Het vermelde distichon luidt: *Laevia sex cyathis, septem Iustina bibatur, / Quinque Lycas, Lyde quattuor, Ida tribus.* — Elders: „Op wie deze zes maatjes? — Op Caesar!”

genomen krijgt de proef op de som. Naar het metrisch quantum laat τόσσα namelijk slechts keuze tussen ἑπτα en πέντε en naar het letter-quantum past alleen het laatst genoemde — bovendien het enige Griekse telwoord, dat zijn *eigen* letter-aantal noemt en daardoor dus als het ware zichzelf bekrachtigt.

De oplossing wordt: basis $\alpha = 1$ talent; basis $\alpha +$ beeld $\alpha =$ basis $\beta +$ beeld $\beta = x$; basis $\beta = \frac{x-1}{2}$; beeld $\beta = 3$; $x = \frac{x-1}{2} + 3 = 5$ talenten.

J. D. M.

Hymnus de St. Joanne Baptista

Gaarne voldoe ik aan het verzoek, de Hymne, waarvan ik het eerste couplet, dat de muzieknoten vermeldt, onlangs in „Heremeneus” publiceerde, mede te deelen. Maar het verzoek brengt mij in een eigenaardige moeilijkheid.

Er bestaan twee lezingen, die ik naast elkander plaats. De eerste is van den dichter Paulus Winfried uit de 8^e eeuw, de tweede vond ik in een Kerkboek der R. Katholieken, getiteld „In Nativitate S. Joannis Baptistae”, van een mij onbekenden dichter.

Misschien kunnen de R. Katholieke geleerden ons over het auteurschap van het tweede gedicht inlichten.

I

Hymnus de St. Joanne Baptista.

1 Ut queant laxis resonare fibris Mira gestorum famuli tuorum, Solve polluti labii reatum, Sancte Joannes.	Praepotens martyr eremique cultor, Maxime vatium.
2 Ceteri tantum cecinere vatium Corde praesago jubar ad futurum: Tu quidem mundi scelerum aufertem Indice prodis.	5 Serta ter denis alios coronant Aucta crementis, duplicata quosdam: Trina centeno cumulata fructu Te, sacer, ornant.
3 Non fuit vasti spatium per orbis Sanctior quisquam genitus Joanne, Qui nefas seculi meruit lavantem Tingere lymphis.	6 Nunc potens nostri meritum opimis Pectoris duros lapides repelle, Asperuim planans iter, et reflexos Dirige calles.
4 O nimis felix meritum celsi, Nesciens labem nivei pudoris,	7 Ut pius mundi sator et redemptor, Mentibus pulsa luvione puris, Rite dignetur veniens sacratos Ponere gressus.
	8 Laudibus cives celebrant superni Te Deus simplex pariterque trine; Supplices et nos veniam precamur, Parce redemptis.

II

*Die 24 Junii. In Nativitate S. Joannis
Baptista.*

- 1 Ut queant laxis resonare fibris
Mira gestorum famuli tuorum,
Solve polluti labii reatum,
Sancte Joannes.
- 2 Nuntius celso veniens Olympo,
Te patri magnam fore nasciturum,
Nomen, et vitae seriem gerendae
Ordine promit.

Tholen.

3 Ille promissi dubius superni
Perdidit promptae modulus loquelaë:
Sed reformasti genitus preemptaë
Organa vocis.

4 Ventris obstruso recubans cubili,
Senseras Regem thalamo manentem;
Hinc parens nati meritis uterque
Abdita pandit.

5 Sit decus Patri, genitæque Proli,
Et tibi compar utriusque virtus
Spiritus semper, Deus unus, omni
Temporis ævo.

Amen.

Dr. C. VELTENAAR.

Beronicius

SCHOORSTEENVEGER — SCHARENSLIJPER — POËET.

III.

Wagenaar vertelt in zijn *Vaderlandsche historiën* (XIV, p. 218 e. v.) van een opstootje te Middelburg, waaraan de Walchersche boeren deelnamen. Dezen gingen zelfs zoo ver, dat ze de burgemeesters gevangen namen en eerst na borgtocht vrijlieten. Deze geschiedenis maakt Beronicus tot onderwerp van zijn gedicht in twee zangen van resp. 461 en 492 verzen, de *Georgarchontomachia*. In het kort verhaald, is de inhoud als volgt:

Toen Lodewijk XIV zich in 1672 met zijn leger in Nederland bevond, was aan de Walchersche boeren opgedragen de stranden te bewaken. Maar op zekeren dag had de schepen en griffier der Staten Phiegon (van den Brande) vergeten het parool aan de boeren mee te deelen. De Serooskerkers, onder leiding van hopman Paulus (Pauwels) wachten op het strand van Oostkappel (Capella Eoa) tevergeefs. Zij gevoelen zich door de Middelburgers veronachtzaamd en roepen de boeren te zcunen om zich op de gehate stedelingen te wreken. De landlieden komen onder hun aanvoerders Jaap van St. Aagtenkerk (Jacobus ab aede divae Agathae), Willem van Souburg (Gulielmus Soburganus), den schout van Hogeland (Hoglandi Praetor), Matthys van Ruthem (Mathæus Ruthemius);

verder de Koukerkers (Caucercani) onder Maryn en Keeszoon (Marinus en Comeliades) en eindelijk de manschap van Brigdamme (Bredamana iuventus) onder hopman Heyn (Henricus).

Dan wordt krijgsraad gehouden in een koestal en Pauwels, op een krib gezeten, leest, na zijn bril te hebben opgezet een brief voor van een vriend uit Brabant, waarin de schelmstukken der Franschen worden meegedeeld. Dat alles zal ook hun, zoo ze^t hij verder, overkomen, wanneer ze Middelburg niet straffen voor het verraad en daarom moeten ze optrekken en den Magistraat gevangen nemen. Krelis van Koukerk wijst op de gevaren, die hun dreigen, wanneer ze tegen de sterke vesting optrekken, maar op het hoogtepunt van zijn redevoering gekomen zakt hij door den mand heen, die hem tot rostra dient.

Juist op dat moment meldt zich een afgezant aan van muitende burgers uit de stad, die de boeren te hulp roepen. Ze hebben een achtstal hunner tot leiders gekozen nl. Dorotheus (een omzetting van Theodorus of Dirk, een Middelburgsch koopman), Lardenus (Renaldus, Reinier, een koopman), Anius (Janus, Jan), zijn broer Roscius (Scorius, van Schoore), Minos (Simon) Erastes (een Middelburger, die den bijnaam Liefhebber had) en Pylus (Laurens W. Verpoorte) en Porcius (Cropius, K. Krop, vleeschhouwer). De boeren sluiten zich gaarne bij de muitende burgers aan en den volgenden dag trekt de bende op tegen de Noordpoort (porta arctoa), die bewaakt wordt door wachters onder commando van Vesupius (Klaas V., zeilmaker van beroep)¹. Vesupius wil het kanon afschieten, maar dat was met zand geladen. Het grauw uit de stad komt de boeren te hulp en dwingt den wachter de poort te openen.

De bende stormt de stad binnen, allereerst naar het huis van Phiëgon. Maar ze treffen Van den Brande niet thuis: hij is, zegt de dienstbode, naar den raad. Bavienus (Bouwense) had de wacht op het stadhuis, maar als hij de bende ziet naderen, wordt hij bang, steekt het teeken zijner waardigheid in den zak en verdwijnt in 't gewoel, gevolgd door zijn manschappen. Van den Brande wordt nu spoedig gevangen en gebracht in de kroeg „de Nadorst” (Metadipsd) op den singel tusschen de Noord- en Koepoort (borealem inter portamque bovillam). Hij betuigt zijn onschuld en voert als

---

¹ Was misschien 's mans naam zóó, dat de dichter er gevoegelijk Vesupius van kon maken met de verborgen aanduiding van het feit, dat hij — op z'n Zeeuwsch gezegd — vee' zuupt?

getuigen aan Dasytus (de Haze), Duvelaar (Daemonicus), Le Sage (Sagus), Reigersbergh (Montardeus) en Brouwer (Coctius). Het eerst haalt men nu den ouden Le Sage en sluit hem op in een kroeg buiten de Noordpoort, die eens bewoond was door den leno Miniotus (Minjoot), tezamen met zijn zwager Brouwer. Dasytus en Daemonicus hebben hun toevlucht gezocht op de markt in „Het huis van Domburg” (taberna Domburgensis). Hier pakt het volk hen, nadat het eerst pint op pint heeft leeggedronken, en sleept hen naar „de Nadorst”. Ook Montardeus wordt gevangen en in de kroeg van Minjoot opgesloten.

Intusschen komen op het hooren van deze heldedaden ook van andere dorpen de boeren opdagen. De „phalanx Caucercana” en de landlieden uit Sotlandum (Zoutelande) komen de Langevielepoort (porta Longvillana) binnenvallen en ook de ruiters van Aedes divae Agathae (St. Aagtenkerk) rukken aan. Zij stormen naar de Abdij en willen Vrijberghe (Liberius), den deputaat van Tholen (Tholana a gente senator), die mede beschuldigd werd, vangen; maar tevergeefs: Vrijberghe is niet in de stad. Dan komt aan de beurt Rubetus (Ubertus, Justus de Huyberfc, secretaris der staten van Zeeland) maar die heeft de wijk genomen bij zijn buurman. Nicolaas Reigersbergh, de broer van den gezochte, ziet zich door een list naar de abdij gelokt en ook naar een kroeg gesleept. Diocius (Odicius, Heer van Odijk, het eerste lid van den adel) tracht het volk met geld tot rust te brengen en noodigt de boeren uit in het Schuttershof (tectā Balistae) de gezondheid van den prins te drinken¹. Dat doen ze maar al te ijverig en er is geen huis meer met hen te houden.

Van de verwarring wil een zekere Raierius (Pieter de Rayer), die wegens smokkelarij verbannen was, gebruik maken om zich op zijn vroegere rechters te wreken en De Haze te doorsteken. Maar dat is den boeren toch te erg: zij verjagen den schurk en beginnen zich nu eindelijk af te vragen, wat de gevangen Heeren misdreven hebben. Dat blijkt niet veel te zijn: alleen eischen de boeren, dat het parool voortaan nauwkeurig gegeven zal worden en dat gewapenden gezonden zullen worden om de Fransclic vloot te keeren. Dezen eisch willigen de Heeren in: zij worden naar het Stadhuis gevoerd, maar nog bewaakt. Den volgenden dag komen de boeren terug en stellen

---

¹ Deze Heer van Odijk, eigenlijk geheeten Willem Hadriaan van Nassau (1632—1705) maakte herhaaldelijk gebruik van omkoopings. Zinspeelt wellicht de dichter hierop?

den Heeren een plechtig-opgestelden brief van ontslag ter hand. Hiermee is de rust weergekeerd.

Een volgend maal hoop ik den lezers een kleine bloemlezing uit de Georgarchontomachia aan te bieden. Zij kunnen dan zelf oordeelen over den quasi-ernstigen toon en de Latijnsche kennis van den dichter.

A. S.

Horatius' Dierfabel

Tal van dichters hebben zich gewaagd aan liet aardige vertelseltje van de twee muizen, die na kennismaking met elkaars staat van leven, er toe kwamen hun eigen staat het gelukkigst te prijzen, maar geen heeft het met zulke levendige kleuren en fijnheid van bijzonderheden gedaan als Horatius¹ en het is dan ook geen wonder, dat de meeste hem hebben nagevolgd of liever het hebben gepoogd en de oudere versie van Aesopus, die zij uit Babrius gemakkelijk konden leeren kennen, ter zijde hebben gelaten.

Zelfs de meest beroemde fabeldichter van den lateren tijd, La Fontaine, evenaart in de verste verte Horatius niet, hoe bekend zijn *Le Rat de Ville et le Rat des Champs*² ook geworden is.

Onder de Nederlandsche dichters, die de fabel hebben verteld behoort Vondel, al is het te betwijfelen, dat hij het origineel kende, toen hij voor zijn *Vorstelycke Warande der Dieren 1617*³ het gerijmde bijschrift van Edewaerd de Dene uit het Fransch vrij bewerkte in het Nederlandsen bij liet plaatje van de twee muizen in den kelder, die plotseling gestoord worden bij hun eetpartij doordat de tafelknecht met een kaars in de hand binnentreedt.

Maar heel goed was het origineel bekend aan den Eibergschen Predikant Willem Sluyter, en de bewerking, die hij ervan gaf, nadert de letterlijke vertaling en is de moeite waard nog eens te worden afgedrukt.

Zij besluit een van zijn langste gedichten: *Buyten-leven*⁴, dat evenals zijn sticlitelijk werk, althans in den Achterhoek, langer dan een eeuw beroemd is geweest en telken male werd herdrukt.

¹ *Carmina*, liber II, satira VI, vs. 79—117.

² La Fontaine, *Fables*. ed. class., Paris, 1899, blz. 38, IX.

³ Vondel, *De werken van*, (uitgave W. B.) eerste deel, 716—17.

⁴ Sluyter W., *Buyten-Eensaem Huys-Somer en Winterleven*, vers. met fig., 9de dr. Amsterdam, De Groot, 1739, kl. 80, blz. 44—46.

Schier geen detail van het origineel is hem ontgaan en hij tracht op dezelfde kleurige en levendige wijze als Horatius het tafereel weer te geven.

Zijn bewerking is na ruim twee en een halve eeuw stellig de beste, die in onze taal verschenen is.

Hoort vrienden, hoort wat ongemeens
 Men segt, hoe dat de Land-muys eens
 De Stad-muys in sijn hol ontving.
 Al was sijn voorraet schoon gering,
 Hij heeft nochtans sijn oude vrient
 Van alles mild'lik toegedient.
 Hoewel hij selfs meest eet wat rouw,
 En 't suynig bij malkander houw,
 't Is al ten besten voor een gast,
 Daer groote spaersaemheyt niet past.
 Hij brengt syn wechgestopte greyn,
 En al syn voorraet groot en kleyn,
 Met half gegeten stukjes spek,
 Nu graeg te voorschijn met syn bek,
 Als t'eenmael daer over uyt,
 Dat eens de hoogmoet zy gestuyt
 Der Stad-muys, die de spys van 't Land
 Te walg'lik aenraekt met haer tand.
 Mits alles nu dus is bereyd,
 Daer d'huysheer sich in 't kaf uytspreid,
 Eet onkruyt en van 't slechtste zaet,
 Waer med' hy sich genoeg en laet,
 Maar 't best banquet niet aen en tast,
 Soo segt op 't lest de steedsche gast:

Olim

Rusticus urbanum murem mus paupere fertur
 Accepisse cavo, veterem vetus hospes amicum,
 Asper et attentus quaesitis, ut tamen amicum
 Solveret hospitii ammum. Quid multa? neque ille
 Sepositi ciceris nec longae invidit avenae,
 Aridum et ore ferens acinum semesaque lardi
 Frustra dedit, cupiens varia fastidia cena
 Vincere tangentis male singula dente superbo,
 Cum pater ipse domus palea porrectus in homa
 Esset ador loliumque, chipis meliora relinquens.
 Tandem urbanus ad hunc „quid te juvat”, inquit, „amice,
 Praerupti nemoris patientem vivere dorso?

Waer toe, mijn vriend, waer toe leeft gy,
 Dus arm in dese woestyen?
 Indien gy d'overloed der stad
 Meer dan verlaten bosschen schat,
 Soo neemt de reys nu veerdigh aen,
 Om in geselschap mee te gaen:
 Vermits al wat op aerden leeft
 Een sterflick lot ontfangen heeft:
 Noch daer en is voor kleyn of groot
 Gantsch geen ontkomen voor de doot.
 Daerom, terwyl 't u beuren mag,
 Geniet met vreugt een goeden dag.
 Terwyl gij leeft gedenkt altyt,
 Hoe kort gy doch van leven zyt,
 Dit woord beweegt de Buyten-muys:
 Hij springt lichtveerdig uyt syn huys,¹
 Sy geven sich van daer op 't pad,
 En reysen t'samen na de stad:
 Opdat men 's nachts den wal bekruyp',
 En vry en vranc in 't duyster sluyp':
 't Was nu omtrent de middernacht,
 Wanneerse t'samen soet en sacht,
 Daer komen in een machtig huys:
 Een sprey van purper-roode pluys
 Blonk op den disch van wit yvoor:
 En mits'er savonts juyst te voor
 Een boven maten heerlijk Feest
 Was in de groote Zael geweest,

Vis tu homines urbemque feris praeponere silvis?
 Carpe viam, mihi crede, comes, terrestria quando
 Mortales animas vivunt sortita, neque ulla est
 Aut magno aut parvo leti fuga: quo, bone, circa,
 Dum licet, in rebus jucundis vive beatus,
 Vive memor, quam sis aevi brevis". Haec ubi dicta
 Agrestem pepulere, domo levis exsilit; inde
 Ambo propositum peragunt iter, urbis aventes
 Moenia nocturni subrepere. lamque tenebat
 Nox medium caeli spatium, cum ponit uterque
 In locuplete domo vestigia, rubro ubi cocco
 Tincta super lectos canderet vestis ebumos,
 Multaque de magna superessent fercula cena,

¹ domo levis exsilit.

Soo stont daer noch veel schoon Banquet,
 In Tafel-mandjes neer geset.
 De Stad-muys neemt de Land-muys daer
 Op 't Purper kleed sorgvuldig waer.
 Hij dient heel sneeg, als weerd en knecht,
 En schaft het een na 't aer gerecht,
 Van allerhande lekkerny,
 En proeft eerst wel wat smacklyk zy.
 De Land-muys is heel in syn schik,
 Vermits nu in een oogenblik
 Syn staat soo seer verandert zy,
 En is om al de voorspoed bly,
 Terwijl seer haest een groot gedruys
 Van open deuren klonk door 't huys,
 En onversiens (laes! al te vroeg,)

Haer beyde van den disch af joeg.
 Sy liepen door de zael te saem
 Met vrees en schrik, als uyt den aem,
 Terwijl 'er 't heele huys door vast
 Van groote Doggen wierd gebast.
 Doe sprak de Land-muys met fatsoen:
 Ik hebb' dit leven niet van doen,
 't Vaer wel, soo vol van vrees en schrik:
 't Is tyd, dat ik my weder schik'
 Na 't bosjen, in myn hol, daer my,
 Van soo veel list en lagen vry,
 De slechte wikken soeter voen,
 Als hier de lekkernyen doen.

ANDRÉ SCHILLINGS.

Quae procul exstructis inerant hestema canistris.
 Ergo ubi purpurea porrectum in veste locavit
 Agrestem, velut! succinctus cursitat hospes
 Continuatque dapes nec non vemiliter ipsis
 Fungitur officii, praelambens omne quod affert.
 Ille cubans gaudet mutata sorte bonisque
 Rebus agit laetum convivam, cum subito ingens
 Valvarum strepitus lectis excussit utrumque.
 Currere per totum pavidi conclave magisque
 Exanimis trepidare, simul domus alfa Molossis
 Personuit canibus. Turn rusticus „haud mihi vita
 Est opus hac” alt et „valeas: me silva cavusque
 Tutus ab insidiis tenui solabitur ervo”.
